

Noodgeld in de Duitse krijgsgevangenkampen, 14-18

Herwig Helsen

Gavrilo Princip, ook wel Gabriël Princip (°Bosnië 1894, +Theresienstadt 1918), werd bekend als de moordenaar van aartshertog Frans Ferdinand van Oostenrijk, een daad die de directe aanleiding vormde voor WOI.

Reeds in 1915 zette de Duitse autoriteiten een systeem van ca. 300 kampen op waar opsluiting met ondervoeding, straffen en psychologisch pesten werd gecombineerd met systematische exploitatie van de gevangenen. Dit fenomeen ging het gebruik, op grote schaal, van gevangenkampen in de 20e eeuw, in heel Europa, vooraf.

Het systeem van de Duitse krijgsgevangenkampen.

Duitsland was onderverdeeld in 25 'Armeekorpsen', zodoende waren er 25 militaire districten. Aan het hoofd van zo'n Armeekorps stond een generaal, die na de Keizer de hoogste militaire bevoegdheid had. Hierdoor droeg hij ook de verantwoordelijkheid over de krijgsgevangenkampen die in zijn gebied waren opgericht. Vermits zijn prioriteiten echter aan het front lagen, werd hij bijgestaan door een 'Inspektion' die zich in de hoofdplaats van ieder district bevond. Deze instantie was verantwoordelijk voor de huisvesting, voedselbevoorrading, tewerkstelling, postbedeling, enz ... van de gevangenen. De Generaal benoemde een kampcommandant die werd bijgestaan door een hulpofficier, een betaalmeester, enkele onderofficieren, tolken en een postverantwoordelijke. Tevens kreeg de kampcommandant de bevoegdheid over enkele compagnieën voor de bewaking van het kamp en het toezicht over de gevangenen.

Dit alles werd overkoepeld door het Ministerie van Krijgsgevangenen, een centraal orgaan in Berlijn. Het zorgde voor de algemene richtlijnen inzake voedselbedeling, behandeling, bewaking en zoveel meer. De kampoverste kreeg wel een grote flexibiliteit waardoor zijn karakter, maar vooral zijn houding tegenover de oorlog en de 'vijand', een stempel drukte op het dagelijkse kampleven.

Duitsland,
Alten-Grabow
10 pfennig,
1 juni 1916

nr. korps. militair district - hoofdplaats

- Garde Brandenburg - Berlin
- I. Ost-Pruisen - Königsberg
- II. Pommern - Stettin
- III. Brandenburg - Berlin
- IV. Sachsen-Anhalt - Magdeburg
- V. Niederschlesien - Posen
- VI. Schlesien - Breslau
- VII. Westfalen - Münster
- VIII. Rhein Provinz - Coblenz
- IX. Schleswig-Holstein - Altona-Elbe
- X. Hannover - Hannover
- XI. Thüringen & Hessen-Nassau - Kassel
- XII. Ost-Sachsen - Dresden
- XIII. Württemberg - Stuttgart
- XIV. Baden - Karlsruhe
- XV. Elzass - Strassburg
- XVI. West-Lothringen - Metz
- XVII. West-Preussen - Danzig
- XVIII. Hessen - Frankfurt/am/Main
- XIX. West-Sachsen - Leipzig
- XX. Ost-Preussen - Allenstein
- XXI. Saar - Saarbrücken
- I BAY. Niederbayern - München
- II BAY. Unterfranken - Würzburg
- III BAY. Oberbayern - Nürnberg

Soorten kampen

Mannschaftslager - soldatenkampen

Dit waren de fundamentele kampen voor gewone soldaten, bestaande uit houten barakken/hutten, 10m breed en 50m lang, bedekt met teer aan de buitenkant. In elke hut zaten gemiddeld 250 gevangenen. Een centrale gang verschaft toegang naar de stapelbedden met zaagsel gevulde stromatras. Het meubilair werd tot een minimum beperkt tot een tafel, enkele stoelen of banken en een fornuis. De kazerne voor de bewakers was voorzien van een kantine (cafeteria) waar de gevangenen soms extra voedsel konden kopen, een kantoor, een wachthuis en keukens. Sommige kampen had extra voorzieningen, zoals sanitair, of culturele voorzieningen zoals een bibliotheek, een theater of concertzaal en een ruimte voor de eredienst.

Offizierslager - Officierskampen

De levensomstandigheden voor de officieren waren meestal minder hard dan die de gewone troepen moesten doorstaan. Deze 'kampen' situeerden zich meestal in

opgeëiste gebouwen: kastelen, kazernes, hotels, ... i.p.v. elementaire tenten en hutten. De ambtenaren kregen een grotere toewijzing van ruimte per persoon dan de andere rangen. Ze kregen bedden in plaats van met stro gevulde matrassen, specifieke kamers werden ingericht voor hun maaltijden en ze waren vrijgesteld van arbeid. Bovendien waren er geen officierskampen in Oost-Pruisen, waar de weersomstandigheden vaak veel slechter waren dan in de rest van Duitsland. Een van de belangrijkste 'lasten' van het kampleven voor officieren was verveling. Hun dagelijks leven werd gevuld met sport, amateurconcerten, toneelstukken, lezingen, debatten, lezen, ...

Duitsland - Cellenlager, 10 Pf.

Clausthal - Officierskamp, 5 pfennig

Internierungslager - Interneringskamp voor vijandelijke burgers

Elke maand had een gevangene het recht om 2 brieven te schrijven (beperkt tot 6 pagina's voor officieren en 4 pagina's voor anderen), het papier moest hij kopen in het kamp. Elkeen had ook recht op 4 zichtkaarten, maar in de praktijk werd dit regelmatig geweigerd. Deze benodigdheden waren, met het verdiende kampgeld, te koop in de kantine.

De Duitse staat kon de arbeidsmarkt van krijgsgevangenen, rekening houdend met hun rang en geschiktheid (uitgezonderd de officieren), goed gebruiken. De taken mochten niet buitensporig zijn en geen verband houden met oorlogsactiviteiten.

Terwijl de arbeid van de gevangenen in het begin nog op vrijwillige basis geschiedde, werd het al heel snel een verplichting. Het werk in de mijnen en moerassen werd gevreesd als bijzonder pijnlijk. Het werk werd vastgesteld op tien uur per dag, terwijl de bewaking werd versoepeld, waardoor sommige gevangenen dan weer gemakkelijker wisten te ontsnappen.

Het verdiende geld was dan ook alleen geldig in het kamp waar het werd uitgereikt. Maar in een aantal kampen konden ingezetenen werken voor geld om in de kampwinkel 'extraatjes' aan te schaffen (oa. zeep), maar meestal was er weinig tot niets voorhanden. De Duitsers hielden het systeem van de 'extraatjes

in stand om enige productiviteit in de kampen te stimuleren.

Duitsland -
Golzern, 5 pf.,
1 feb1916

Krijgsgevangenkampen in Duitsland tijdens WO1

Geraadpleegde bronnen

- https://en.wikipedia.org/wiki/Gavrilo_Princip
- https://en.wikipedia.org/wiki/World_War_I_prisoners_of_war_in_Germany
- https://en.wikipedia.org/wiki/Holzminden_prisoner-of-war_camp
- Katalog des Papiergeldes der Gefangenenlager im 1. Weltkrieg KGL van Reinhard Tieste, ISBN 978-3-9811185-1-3